

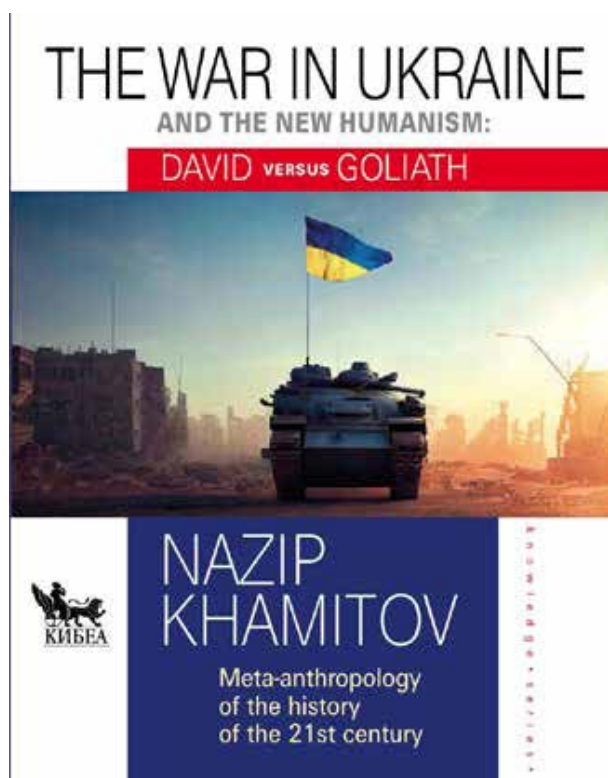
РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.45>

Таранов Сергій Володимирович,
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри філософії науки та культурології
Центру гуманітарної освіти НАН України

МІФ ПРО ДАВИДА. ЕСЕЙ ПРО ГУМАНІЗМ МІРКУВАННЯ НАД КНИГОЮ ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ НАЗИПА ХАМІТОВА «ВІЙНА В УКРАЇНІ І НОВИЙ ГУМАНІЗМ: ДАВИД ПРОТИ ГОЛІАФА. МЕТААНТРОПОЛОГІЯ ІСТОРІЇ XXI СТОЛІТТЯ»

Nazip Khamitov. The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. Meta-anthropology of the History of the 21st Century. Sofia: Kibea Publishing, 2023.

Жахи сьогодення, війна в найстрахотливішому її обличчі, спонукають інтелектуалів всього світу, а особливо вітчизняних дослідників, аналізувати причини та наслідки цієї нещадної трагедії, викликані спалахом нечуваної агресії росії.

До цієї дискусії доєднався і знаний український філософ Назіп Хамітов. Він буквально

по гарячих слідах початку повномасштабної війни пише у 2022-му році та публікує у 2023-му в Європейській Унії, в Болгарії, книгу-есей «Війна в Україні та новий гуманізм: Давид проти Голіафа. Метаантропологія історії XXI сторіччя». Публікує трьома накладами різними мовами, щоби бути почутим у світі якнайголосніше. Послухаймо його голос.

Автор починає свій аналіз з розгляду феномену «неототалітаризму». Цей варіант устрою державного життя вирізняється тим, що видає себе за своєрідну форму демократії, при цьому використовуючи авторитарні засоби забезпечення своєї дієвості у вигляді маргіналізації опонентів режиму за допомогою новітнього інструменту соцмереж, а не неодмінно фізичного знищення супротивників, як це було часто притаманно класичному тоталітарному державному устрою.

Варіант російського неототалітаризму поєднується при цьому з застарілою образою росіян на увесь світ, зі штучно пестованим владою ресентиментом. Так він розпалює вогнище процесу «розлюднення» держави Україна та народу українців в очах власного суспільства і цим домагається майже одноголосної підтримки військового нападу на нашу країну та доволі відчутного пізнішого схвалення продовження насильства.

І вітчизняний філософ намагається знайти відповідь на цей приголомшливий виклик – відповідь для українців, для людства, для особистості. Він бачить рішення у теперішньому культивуванні та майбутньому розквіті ідеології «нового гуманізму», елементи якого вже присутні в українській ментальності та ідентифікації, а теоретичні засади якого можуть бути виражені в термінах авторської філософсько-антропологічної концепції – «метаантропології».

Тут є, цілком погоджуюсь, потенціал для мисленнєвого та дієвого руху вперед, бо конституюючими віхами на цьому шляху виступають онтологічні виміри життя людини буденний, граничний (межовий) та метаграничний (поза межовий), а виднокіл для шляху формують цінності безпеки, влади, свободи та любові. Разом з тим, цінності ці нерівноцінні, за думкою Назіпа Хамітова, бо перші з них (безпеки та свободи) формують буденний та граничний (межовий) тип людини, а от вже свобода поєднана з любов'ю формує позамежовий творчо-гуманістичний тип екзистенції.

Ця по-своєму вірна та в принципі плідна антропологічна схема знаходить своє розкриття в тезах плекання в собі та в інших співчуття в поєднанні з розумінням, що разом дають втіху на відміну від зло-втіх неототалітаризму. Поруч бачимо розгортання модного нині терміну екзистенціальної війни в напрямку її розуміння не в звичному сенсі «на життя або смерть», а у відтінку її осягнення як зіткнення цінностей. І згадані цінності любові та свободи можуть долати міжлюдські роз'єднання, і не тільки криваві протистояння воєн, а ще й суперечності полюсних поділів світу, що можуть спричинити конфронтації в майбутньому.

Виявлення любові згадає (не може не пригадати) категоричний імператив людської поведінки, не підставу легальних вчинків «ти мені – я тобі» обміну послугами, а часто буває й ударами, а натомість основу морального першовчинку добра, бо «вчиняю я так, як хотів би, щоб вчиняли зі мною». Кроки на цьому шляху зокрема дають підставу робити присутні в українській культурі ідеали толерантності та персоналізму, елементи критичного та самокритичного мислення, може бути й спів-творчості.

Маємо бути вдячними будь-якій спробі осмислення теперішнього невітшного стану людства, намагання розкриття його ймовірних причин та майбутніх можливих тенденцій. Тим більш, якщо аналіз цей проведено (хоч і коротко, але) глибоко. Для мене (і сподіваюсь для інших читачів, кого заторкне цей есей) робота Назіпа Хамітова дала найпотужніші імпульси для власних розмислів. Знову, але під впливом прочитаного під іншим кутом, я задаю собі питання про підстави співчуття та розуміння іншого, про основи совісті та сумління, і ясніше вбачаю їх в спільному настрої збереження людського буття та його покращення. До того ж автор ще раз піднімає питання про достовірні критерії інноваційної діяльності, і думаю вони мають бути збазовані на тих самих принципах-приписах не зашкодити та покращити людське буття. Знов я відчуваю недосконалість однобічного технічного розвитку без осмислення його завдань, на що прямо вказує п. Назіп, говорячи про маніпулятивні наслідки некритичного використання соцмереж, що стали не тільки елементами сучасної війни, але, як на мене, й переважно відійшли від ідеалу засобу комунікації (створення спільної справи) і постали як місця агресії, хейту, ненависті, де каналізується описана автором зло-втіха.

Знову я думаю над тим, як формується образ ворога (зовнішнього та внутрішнього), як відбувається оце «розлюднення» і знову на допомогу мені приходить опис побудови негативного абстрактного мислення в гегелівський всім відомій статті.

Знову я задаю собі питання про глибинні джерела війни, і знову серед них бачу некритичне обоження небожественного (лідера, влади тощо) та агресію як негативний модус цілком пристойної атрибутивної ознаки людини – негації. Негації, що є неприйняттям лише даного та устремлінням вперед тільки у змагальних та мирних формах цього заперечувального та стверджуючого водночас руху. Негації, що є умовою трансцендування...

«Новий гуманізм», запропонований Н. Хамітовим, хоч як би пафосно це звучало, дає нам опертя у власних роздумах для побудови адекватної картини стану людства. Автор каже, що цей гуманізм тотожний надконфесійному

християнському гуманізму. І тоді недарма ним обирається в якості стрижневої метафори книги образ біблійного Давида, що відчув як «... в момент критичного поривання до нас підключається щось непередбачуване та поза-межне». Оце і є горизонт нашого безкінечного становлення, маяк для нашого буття, власно Буття, Божественне Начало і Мета.

Бо Абсолют є мірою для нашого на-міру. І інтенція до Нього, наша фундаментальна інтенція є іншою назвою тієї ж любові. А з тим і виразом поклику свободи, і здійсненням влади

(над собою), і шляхом безпеки. Або, скажу так, маршрутом мандрів до втілення цінностей – повноти існування, цілісності існування, стійкості існування...

Я особисто побачив текст, що складається з тез, і тому дещо фрагментарний, водночас який справляє враження справжньої лабораторії думки, інтелектуальної майстерні, де видно як викристалізовується важлива форма екзистенціалістського концепту. Ця робота як на мене – поштовх для вірно зорієнтованого мислення. Прошу приєднуватись.